

NORDSAMISKA

OÐASTUHTE RUOFA

**BIRASBELLODAGA
VÁLGAVUOLGGA
– BOAHTTEÁIGI LEA DÁPPE**

Birasbellodaga válgavuolgga (Miljöpartiet de gröna) 2010. Ruoná ođastuhttimii mii láhčá saji ođđa bargguide dárbbáša dálkkádatapotiikka ja máilmmiviidosaš solidaritehta.

miljöpartiet de gröna

BOAHTTEÁIGI LEA DÁPPE

Maid otne válljet hábme min boahtteáiggi eallima. Maid otne investeret háhká min boahtteáiggi servodaga. Mis lea dat máhttu maid bissovaš ovdáneapmi váhtá. Ođastuhttin ferte čadáhuvvot dás ja dál.

Birasbellodat lea válggas ruoná ođastuhttin politiikkain mii háhká ođđa bargguid, addá dorvvu ja fámoláš Ruođa. Háledit háhkat guhkitáigái bissovaš servodaga mii máhtta duostut boahtteáiggi hástalusaid.

Birasbellodat háleda duođalaš doarjaga ruoná servodatodasmahttimii – Green New Deal. Háledit olbmuide álkidit válljet bissovaš ovdáneami iežaset árgabeaivvis. Ruoverahtit, ođasmahttin energiija, sykkelluottat ja vuohkaset energiijahábmejuvvon gávpogat lea boahtteáigi. Mii ruonát háledit investeret dan maid dárbbáša. Eai leat dušše gánnáhahtti – addet maid eanet bargguid.

Háledit ođasmahttit Ruođa. Dárbbášit ođđa ruhtademiid

oahpahussii, dutkamiidda, fitnodagaide ja iešoktonas doaimmaide. Galgá leat álkibu olbmuide duohtandahkat iežaset jurdagiid ja duostat guođdit virggi ja álggahit iežas doaimma.

Háledit guođdit oastin- ja bálkestanservodaga. Galgá gánnáhit divvut juoidá mii lea billánan. Háledit geahpidit virgemomssa ja nuláhkái movttiidahttit birasvuogas geavaheami seammásgo háhkat ođđa bargguid. Oažžut maid bargosajiid go ruhtadit doaimmaid buresbirgemiid ja almmolaš doaimmaid váras.

Mii ruonát duođalaččat beroštit luonddu buori go vuohttit viggamušaid mat uhkidit dan. Min beroštupmi lea čadnon lundui, nanu solidaritehta olbmuide geat ellet otne ja maid boahtte buolvvaide. Min politiikka

ulbmil lea solidáralaš máilbmi. Danin bargat ráfi ja olmmošlaš vuoigatvuođaid ovddas ja vai globálalaččat heaittihit soahteveaga.

Min politiikka lea friddjavuođalaš. Háledit oažžut dásálaš servodaga gos olbmui lea seamma árvu. Dat lea midjiide vuđolaš friddjavuođaáššin. Servodat riggu ja šaddá eanet dynámalažžan go fuolahit earuhusaid jurddašemiin ja eallimiin. Olbmui galgá leat mátolašvuohta ođđa eallimii. Dorvovuožadagat galget divvot ja hábmejuvvot juohke olbmo buorrin.

Ovttas iežamet oktasašbargobellodagaiguin lea Birasbellodat válmmas cegget ruksesruoná ráđdehusa maŋŋil válggaid 2010.

INVESTERET OĐĐA BARGGUIDE JA UNNIT DÁLKKÁTVÁIKKUHUSAIDE

1. RUOĐA GALGÁ VÁLDIT OASI OVDDASVÁSTÁDUSAS

Ruođa ferte oasás fuolahit dan oktasaš ovddasvástádusas. Dálkkádatváikkuhan nuoskkideapmi galgá unniduvvot dutkiid váruhemiid jelgii. Divraset birasvearut galgá divrudit fossiila boaldinávdnasiid geavaheami.

2. DUPPALASTIT RUOVERAHTIID FIEVRRIDEMIID

Dálkkádatbuorrin johtolati politiikka miehtá riikka gáibida viiddes investeremiid ruoverahttejohtolagas. Ferte duppalastit persovdna- ja guorbmejohtolaga. Háledit háhkat allaleahttoruoverahtiid

ja nuláhkái oažžut buoret oktavuodaid stuora gávpogiid (Stockholma, Göteborga, Malmö, Köpenhamn ja Oslo) gaskkas. Háledit maid háhkat buriid oktavuodaid guovlulaš ruoverahtiid ja válderuoverahtiid gaskkas. Galgá leat hálbbit čuovvut toga go biillain vuodjit dahje girdin mátkkoštit.

3. LASIHIT KOLLEKTIIVA JOHTOLAGA

Dálkkádatbuorin dihte háledit lasihit kollektiiva johtolaga, nugo luoddavávnnaid, guovlulaš togaid, báktesisgeainnuid ja bussiid. Háledit duppalastit kollektiiva johtolatoasi 2020 rádjái. Eat dárbbáš eanet muturgeainnuid. Kollektiiva mátkkošteamit galget maid leat vuohkkasat olbmuide geain leat lihkahaváttut.

4. OĐĐA BOALDÁMUŠAT BIILLI

Olus Ruotas dárbbášit biilla. Mii fertet luohpat fossiila boaldámušain biras- ja golu geažil. Juohkehaš ferte beassat deavdit ođasmahttin boaldámuša. Galgá leat hálbbit vuodjit ođasmahttin boaldámušain go bensiinnain. Fertet doarjut buvttadeami ođasmahttin boaldámušas mii lea sisriikkalaš. Galgá lea mátolaš juohke guovllus riikkas deavdit iežas el-biilla ja biogása.

5. DAGA IEŽAT ELE

Háledit oažžut gánnáhahttin iežas ele buvttahit. Eanet olbmot háledit investeret ođasmahttin energijai ja nuláhkái unnidit dálkkádatváikkuheami. Dat maid mearkkaša ahte eanet galget sáhttit fievrridit ođasmahttin ele fierpmádahkii. Háledit vuogádagaga mas lea bissovašhaddi ođasmahttin eles, ja maid oažžut mátolašžan nettomihtidemiid smávit el-buvttadeddjiin.

6. INVESTERET OĐASMAHTTIN ENERGIJAI JA ENERGIJABEAKTILASTIMII

Atomafámu ja fossiila boaldámušaid sadjai háledit bieggafámu, bioboaldámušaid, bárrofámu, beaiveenergijia ja energijabeaktilastima. Háledit investeret nuppástuhttimiidda mat unnidit energijageavaheami. Nu maid geahpidit goluid energijia buvttadeamis. Uránarogamat galget gildojuvvot.

7. BUORIDIT MILJONPROGRÁMMAID

Háledit sierra investerendoarjaga cegget ođđa ja buoridit boares orohagaid ja guovddážiid, eareliiggánit ravdagilážiin. Investeremat buoridit orrunbirasiid ja unnidit energijageavaheami.

8. EANET GÁLVU TOGAIN JA FATNASIIN

Johtolatsihkkarvuoda ja birasnuoskkideami buorin háledit ođđa vearu losses guorbmebiilafievrridemiide. Dat dagaha eanet gánnáhahttin fievrridit gálvvuid togain ja fatnasiin ovdalgo guorbmebiillain.

9. VÁRJAL LUONDDU JA BIOLOGALAŠ RIGGODAGA

Šládjarikkis giedde- ja gilv- vaeatnamat galget várjaluvvot ja gáddesuodji nanostuvvot. Árvvolaš luonddumeahcit galget suodjaluvvot. Ruotas galget gávdnot guhkitáigái eleš nálit dáin njealji meahcielliin: návdi, albbas, bierdna ja geatki. Birasmirkonuoskideapmi ferte unniduvvot, ovdamearkka dihte gielidit mánggaid bro- merejuvvon dollasuodjalan- ja hormovdnaváikkuhan ávdnasiid. Háledit várjalit ja fas oaččuhit čáhcadeatnamiid ja lága bokte suodjalit ádjagiid mat leat deatalaččat min čáhcegeavaheapmái.

10. EANANDOALLU MII BEROŠTA ELLIID

Ávnnasgeavaheapmi mii goarida luonddu galgá unniduvvot. Eallisuodji galgá nannojuvvot ja háledit gielidit elliid šaddademiid náhkiid dihte. Buorre eanan galgá suodjaluvvot. Háledit dahkat gánnáhahttin doalahit ekologalaš bistevaš eanandoalu. Ruotta galgá leat láidesteadjain ruoná ealáhusdoaimain nugo ekoturisma ja unnit borramušbuvttadeapmi. Háledit várjalit eatnamet geanafillejun šattuin.

ODDA BARGGUT, BARGGAHEADDJIT JA SMÁVIT FITNODAGAT

11. GEAHPIDIT MOMSSA BÁLVALANDOAIMMAHAGAIN

Háledit lasihit bálvalansuorggi unnit momssain. Šaddá hálbbit divuhit billánan biergasiid, boradit restauráŋngas, beaskidahttit iežas ja divvut sykkela. Bistevaš geavaheami bálvaleamis ferte movttiidahttit ja háledit váldit vuosttas lávkki luohttámušáigodagas.

12. GEAHPIDIT VEARU SMÁVIT FITNODAGAIN

Háledit smávit fitnodagain geahpidit bargoaddidivadaga logi proseanttain. Háledit ovttaolbmofitnodat oažžu lassin geahpádusa vuosttas bargis vuosttas jagi.

13. VÁRRERUHTA SMÁVIT JA GASKAMUDDOSAŠ FITNODAGAIDE

Háledit vuodđudit stáhtalaš várreruhtafoandda vai eanet smávit ja gaskamuddosaš fitnodagat ožžot oasi várreruhtas. Foandaruhtaduvvo vuoitus stáhta fitnodagain.

14. EALÁHUSSUORGI NJUNNOŠIS

Máŋngas odđa barggaheddjiin lea miella fuolahit ehtalaš, sosiálalaš ja birasbuorrrin ovdasvástádusa. Dat lea ávkin bistevaš ovdáneapmái. Dakkár ipmárdusa galgá movttiidahttit. Háledit lasihit doarjagiid vuogas jurdagiid váras, buvtadan- ja birastekniikaovdáneapmái smávit ja gaskamuddosaš fitnodagain. Stáhta ja suohkan oasusearvvit galget ovddidit odđa birastekniikka, ođasmahttin energiija ja leat ovdagovan got bures unnida dálkkádatváikkuheami. Sosiálalaš ja oktasaš fitnodatjodiheapmi galgá leat dovdomearkan ruoná fitnodatpolitiikii. Háledit eanet fitnodatdoaimmaid boaittobealguovlluide. Háledit duodain bargat dan ovddas vai buoridit mátolašvuodaid váldit vuhtii sosiálalaš-, ehtalaš- ja birasáššiid almmolaš fáladatbivddus.

15. BARGU JA OAHPAHUS NUORAIDE

Háledit vuodđudit traineeprográmma buresbirgensuorgái. Dárbbášit eanet návccaid ámmátoahpahussii ja oahpahallisajjiide. Eanet allaskuvllat galget oassin iežaset oahppoprográmain fállat hárbjeheami fitnodagain ja eiseválddiin.

16. RABAS JA VIIDDES KULTUREALLIN

Ealli ja hutkkálaš kultureallin lea dehálaš oassi sihke dearvvašvuhtii, buori eallimii ja servadaga ovdáneapmái. Háledit doarjut kultuvrra vai juohkeokta, eareliiggánit mánát ja nuorat, oažžu mátolašvuodda oassálastit sierra kulturdoaimmain, ieš leat olis dahje leat geahččin. Kulturskuvllat galget nannojuvvot. Kultuvra lea dálkkádatbuorrrin molssaeaktun materiálalaš geavaheami sadjái.

ALIT KVALITEAHTA BURESBIRGEMIS, INVESTERET OAHPAHUSSII

17. II OKTAGE GALGGA LEAT DÁHKÁDUSA HAGA

Dorvvolaš ja odđaaigásaš skibasdáhkádušat galget leat juohkeoktii. Háledit skibasruhta galgá leat nu guhká go lea skibas ja loahpahanrádji skibasdáhkádušas duššaduvvo. Servodaga ovddasvástáduš beaktilis dearvvaštuvvamii lea eareliiggánis dehálaš. Almmolaš bargguhisuodadáhkáduš galgá leat juohkeoktii.

18. OANIT BARGOÁIGI

Háledit oanidit dábálaš bargoáiggi 35 diibmui vahkus vai olbmot ožžot áiggi vuogas eallimii. Vuosttas lávkin háledit odđa doarjaga njuoratmánávánhemiidda oanidit sin bargoáiggi ja fas álggahit friddjajagiin. Háledit eanet lihkki ealáhatagi ja háhkat mátolašvuodaid oanit bargoáigái go ealáhat lahkona.

19. MÁŊGGALAŠVUOHTA SKUULLAS

Mánáin lea riekti oažžut skuvllas dan maid dárbbasit boahpteáiggis iežaset eallimis. Vánhemiin ja mánáin galgá leat buorre mátolašvuohhta váikkuhit oahpahusa ja válljet pedagogihka mii soahpá mánáin. Juohke máná galgá oidnot ja gullot ja beassat leat rávesolbmui

skuvllas ja ovdaskuvllas. Ruoŧa ovda- ja vuoddoskuvllas ferte danin buoridit kvaliteahta. Dárbbasit lasihit oahpaheaddjilogu, unnidit mánájoavkkuid ja lasihit čadnon oahppoáiggi. Háledit doarjut máŋggalašvuoda skuvllaid, pedagogiikka ja oahpahemiid. Háledit nannet oahpidemokratiija ja bidjat návccaid oahppidearvvašvuhtii.

20. DIVTTE MÁNÁID LEAT MÁNÁN

Mánálaš ja dorvvolaš šaddanáigi berrelii leat juohke olbmo riekti. Servodat mii lea mánáide buorin lea buorin juohkeoktii. Háledit nannet mánáid rivttiid ja oaččuhit mánáidkonvenšuvnna oassin Ruoŧa láchkii.

21. OVDAGIHTII DIKŠU

Ovdagihtii ja dearvvašovdáneami bargovuoški ferte leat divššui ja hoidus. Dikšu galgá leat dássásaš ja seammaláhkái ja gávdnot olbmuid lahkosis. Galgá báidnojuvvot oktasašbarggus ja viiddes medisiinnalaš ja psykososiálalaš máhtus. Dárbbasit sierra návccaid unnidit silolaš heajosveadjima ja buoridit boarrásiid divššu. Vai unnidit boasttu dálkkasgeavaheami de fertet dárkkisteapmái ja gohcimii lasihit návccaid.

22. DAT NJÁLGGA BIEBMU

Háledit buoridit kvaliteahta vai biebmu skuvllain, boarrásiidgeahčuoin ja skihpasiidviesuin buorrána. Mánát, boarrásat ja skihpasat galget oažžut easká ráhkaduvvon biepmu báikkálaš gevkkiin skuvllain, boarrásiid- ja skihpasiiddivššuin ja ii biepmu mii lea fievrriduvvon máŋggaid miillaid. Ekologalaš biebmovádnasiid ja báikkálaččat ráhkaduvvon biepmuid ferte vuosttažin viggat oažžut ja danin ferte rievdadit lága almmolaš fálabivdima birra vai sáhttá gávppašit báikkálaččat. Njálgga ja vuoimmalaš biebmua lea lunddolaš oassin buresbirgemis.

23. NANNOJUUVON ALLASKUVLA JA ALIT LOHKANDOARJJA

Oahpahusoassi lea guovddážin odđaaigásaš máhttoservodagas. Allaskuvlla kvaliteahtta galgá buorránit eanet oahpaheaddjiáiggiin studeanttaide ja buoret pedagogiikkain. Háledit olbmuid láchit saji oahpahušsii vaikko goas eallinagis. Danin háledit alidit lohkandoarjaga ja buoridit studeanttaid sosiálalaš dorvofierpmádaga. Oktasašbargu universiteahtaid/allaskuvllaid ja ealáhusaid gaskkas galgá nannojuvvot.

DÁSSEJUVVON SERVODAT LASIHA FRIDDJAVUOĐA

24. DÁSÁLAŠVUOHTA VEAGAS JA STIVRRAS

Goappeš vanhemiin lea riekti leat goađus iežaska mánáin ja mánás lea riekti goabbat vanhemiin. Háledit vanhendáhkádus galgá juhkkovuvvot golmma oassái, goabbat vanhén oážžu oasáš dáhkádusas ja sáhttiba válljet got háledeaba geavahit goalmát oasi. Dat lasiha mátolašvuođa dásálašvuhtii vanhemiid gaskkas. Háledit lága mii kvotere stivralahtuid stuorit oasus- ja almmolašseviide.

25. NISSONRÁFI LEA FRIDDJAVUOHTA

Háledit lasi návccaid nissonšuraid bargui nissonráfi dihte. Riektelágádusa vuosteváldin ferte leat máhtolaš ja árvvusanolaš. Veahkaváldinlága ferte čavget vai seksuálalaš integritehta dáhkiduvvo. Mánát geat leat gierdan veahkaválddi ruovttus galget ipmirduvut rihkkovuvvon. Sii geat dubmejuvvojit illasteapmái galget bággejuvut diksui. Maiddai veahkaváldin dievdduid vuostá ja veahkaváldin seammasohkabeleiid ovtastumiin ferte fuomášit. Dárbbášit eanet návccaid vuosttildit prostitušuvnna ja olbmuidgávppašeami.

26. SEAMMA RIEVTTIT JUOHKEOKTII

Vealaheamiláhka galgá čavgejuvvo. Háledit ovddidit seamma rivttiid fitnodagain ja eiseváldiin. Báikkálaš ásahusaid vealaheami vuostá galgá nannet. Háledit ain duohko joatkit barggu HBT-olbmuid rivttiid dihte. Bargu vaššerihkkudemiid vuostá galgá lassut. Juohkeovttas galgá leat dievaslaš mátolašvuohta oassálastimii. Háledit olggušteapmi galgá lágas ipmirduvut vealaheapmin sin vuostá geain lea doaibmahehttejuvvo.

27. OAHPPAT EATNIGIELAIN

Okta dain beaktileamos vugiin buoridit oahppobohtosiid mánáin geain lea iežá eatnigiella go ruođagiella lea bidjat návccaid eatnigieloahpahussii. Háledit viiddidit eatnigieloahpahusa rievtti vai gokčá olles vuodđoskuvlaáiggi. Háledit maid lasihit ávnasoahpahusa eatnigillii.

28. OAHPAHUS JA BARGU OĐĐA ORRUIDE

Ođđa orrut galget farggabut sáhttit oahppat ruođagiella, valideret ja lasihit oahpus ja beas-

sat bargui. Háledit ruođagiella oahppu galgá ovtastuvvot praktiikkain. Háledit alidit kvalitehta ruođagiella nubbingiellaoahpahas. Háledit universiteat ja allaskuvllat galget vállat ruođagiellat gurssiid sidjiide geat bohtet Ruttii ja geain lea akademalaš oahppu.

29. VÁRJAL RIEVTTI PRIVÁHTTA EALLIMII

Servodagas gáržžiduvvo olbmuid riekti priváhtta eallimii. Háledit čavget njuolggadusaid oážžut lobi kameragohcimii vai eareliiggánit váldá vuhtii ovttas-kasolbmo integritehta. Stáhta ii galgga sáhttit registreret juohkehačča Internet-geavaheami Ruođas. Háledit duššadit FRA-lága.

30. FRIDDJA INTERNET JA DÁSSEDIS OAMASTANRIEKTI

Háledit suodjalit riektesihkarvuođa ja integritehta fierpmádagas go rievdadit IPRED-lága. Háledit ođastuhtit oamastanrievtti ja dahkat fiilajuohkima lágalažžan priváhtta geavaheapmái. Fierpmádaga neutrálateahhta lea dehálaš prinsihppa mii ferte várjaluvvot.

LEA MÁFOLAŠ VUOIGGALAŠ JA BISTEVAŠ MÁILMMIIN

31. DUOĐALAŠ GLOBÁLALAŠ DÁLKKÁDATPOLITIIKA

Viiddes nuoskkideamit dálkkádatváikkuheaddji gá-sain ferte njiedjat. Háledit máilmmiviidosáčat doaibmat vai heaittihit ruhtavehkiid čađa-, oljjo- ja atomafámugeava-heapmái. Háledit birasmávs-suid fossiila boaldámušaide riikkaidgaskasaš girdin- ja mearrajohtolagain vai máksit dálkkádatdoaimmaid geafes riikkain. Riikkaidgaskasaš doarjja dálkkádatdoaimmaide ovddidanriikkaide ferte lassánit.

32. BISSEHIT GEFFODAGA

Háledit bargat vuoiggalaš gávppašeami ovddas mii buore-but váldá vuhtii geafes riikkaid dárbbuid. Ruođa oassi ovddidan-doarjagis galgá leat unnimusat proseanta BNlas. Ruođta galgá bargat dan guvlui ahte geafes riikkat eai šatta stuora velggiid vuollái ja eahpedohkálaš vealggit duššaduvvot. Geffodaga vuosttildeapmi galgá leat guovddážiis olgoriikka-gávppašan- ja ovddidandoarjapoliitiikkas.

33. LOAHPAHIT VEARJO- VUOVDIMA OLGORIIKII

Háledit loahpahit vearjovuovdima olgoriikii. Vuosttas lávki lea čavget Ruođa njuolggadusaid guoski áššis. Ii leat dohkálaš vuovdit Ruođa vealjjuid riikkaide mat rihkkut olmmošlaš rivttiid. Geldit mánggaid miljárdda investerema ođđa, ođasmahtton Jas-girdiide. Ruođta galgá bissut Nato olggobealde. Rahčamušat háhkat ráfi máilmmis ferte lassánit. Háledit maid geldit Ruođas dahkat minaid ja klosterbommbaid.

34. BISSEHIT BADJELMEARI GUOLÁSTEAMI MIN MEARAIN

Visot doarjaga mat veahkehit badjelmeari guolásteami fertejit loahpahuovvot. Dorski ja iežá guollenáliid min mearain ferte ráfáiduhttit guolásteami jos logut leat vuollil dohkálaš dásiid. Fámolaččat ferte duostut lobihis guolásteami. Galgat maid iskat Ruođa gávppašapolitiikka vai badjelmeari guolásteapmi iežá mearain njiedja.

35. ÁRVVUSATNIN OLMMOŠLAŠ RIVTTIIN BÁĐARPOLITIIKKAS

Háledit rahpat eanet lágalaš vugiid báhtareddjiide EOii. Eanet olmmošlaš báđarpolitiika lea dárbbalaš. Leat álo gávdnon váilevašvuodát Ruođa báhtar-eaddjimanus, danin háledit amnestiija sidjiide geain eai leat duođaštusat. Máná buoremusat galgá leat láidesteadjain visot báhtareddjiášši árvvoštallamis. Bábirkehtájain galgá leat riekti dikšui ja skuvlii.

36. GIELDIT EMU

Háledit Ruođta galgá doalahit iežas ruvnnu ja ii oassálastit EMUii. EOa ferte šaddat eanet demokrátalaš ja unnit guovddalažžan. EOas ii galgga leat oktasaš soahtebálvalus.

**JIENAS RUONÁ,
OLMMOŠLAŠ
JA OĐĐAÁIGÁSAŠ
RUOŦA ČAKČAMÁNU
19 BEAIVVI**

Loga eanet www.mp.se

Šatta lahttun sms.a bokte.
Sáddes teavstta "mpmedl jjjjmmbbxxxx"
telefovnanummarii 72456.
Máksá 50:- + telefovnagollu.

miljöpartiet de gröna

